

MİLLÎ DOKÜMANTASYON MERKEZİ İHTİYACI *

Vahit ÇAKMAK*

«MİLLÎ DOKÜMANTASYON MERKEZİ»nin TAMAMLAYICI HİZMET ÜNİTELERİ :

Bir önceki sayıda birinci bölümünü incelemeye çalıştığımız «Millî Dokümantasyon Merkezi İhtiyacı» konulu yazımızda : —Millî Arşiv, Millî Kütüphane ve Millî Dokümantasyon Merkezi üçlüsünün var olduğunu; yani, kurulup kendi hizmet alanında hizmete sokulmuş bir «Millî Dokümantasyon Merkezi»nin varlığını düşünürsek, bu takdirde, tamamlayıcı üç hizmet alanı daha doğmaktadır— demiştik. Şimdi bu tamamlayıcı üç hizmet ünitesini veya hizmet birimini tanımlamaya çalışalım :

- 1 — Kütüphaneler İdare ve Organizasyonu Ünitesi (Bibliothéconomie),
- 2 — Kültürel Enformasyon Ünitesi (Information Culturelle) ve Bilgi İşlem Merkezi (Information Informatique),
- 3 — Araştırma-Plânlama ve Teknik Hizmetler Merkezi (Service des Etudes, des Plânications et des Recherches du centre de Documentation).

Çağımızın, pratik ve modern anlamda, sağlıklı bir şekilde kütüphanecilik ve dokümantasyon hizmetini kaçınılmaz hale getirdiği bir gerçektir. Yani, klâsik anlamda, kütüphane çatısı altında, bizzat gelerek başvuran okuyucuya hizmet verme devri çoktan kapanmıştır. Bunun dışında ve daha da yaygın hale gelmiş bulunan uzaktan, kültürel haberleşme yoluyla, aranan materyala ve istenen bilgiye ulaşma arzusu ile başvuran okuyucuya hizmet verebilmek, kütüphane dokümantasyon merkezi ve benzeri kuruluşların mecburî meşgalesi halini almıştır. Hemen hemen dünya milletlerinin genel ekseriyeti bu tür hizmeti de yüklenmiş durumdadır. Ancak Millî Kütüphane, halk kütüphaneleri, üniversite kütüphaneleri ve benzeri diğer kütüphanelerin, ayrı ayrı, birbirinden habersiz bu hizmeti vermeleri

* 34. Cilt, 2 nci sayıdan devam.

** Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı Başuzmanı.

mümkün olamaz. Başvuran okuyucu, birisine başvuracak; olmazsa ötekine, daha da olmadı ötekine... derken hem zaman israfı ve hem de sağlıklı olmayan bir kültürel haberleşme kargaşası şeklinde tecelli edecektir. Belki de okuyucu aradığını bulamadan boşuna çaba sarfetmiş zaman harcamış olmakla kalakalmış olacaktır. İşte bunun önüne geçebilmek için kütüphaneler arasında idare ve organizasyonun sağlanması kaçınılmaz hale gelir. Bu sayede, bir kütüphanede bulunup diğer kütüphanelerde bulunmayan veya bir kaç kütüphanede bulunup diğerlerinde bulunmayan kültürel malzemenin katalog, mikrofiş veya mikrofilm gibi teknik tanıma malzemesi bir merkezde toplanıp okuyucuya tek kanaldan yani, bir merkezden hizmet verme imkânı sağlanır. Günümüz mekanik, elektronik ve benzeri modern ekipmanı ile, merkezi ve ortak hizmet verme imkânları da bu merkezde hazırlanır. Haliyle, kütüphanecilik hizmetleri disiplinli koordineli ve pratik bir şekilde okuyucunun emrine tek kanaldan temin edilmiş olur. Bu sahada, birbirinden habersiz ve kopuk bir düzensizlik içerisinde hizmet verme çabası göstermeye çalışan kütüphaneler, muhakkak ki devletin kültür hizmetleri bütçesine de büyük bir mali külfet getirecektir. Malî külfetin karşılığı da : «neticesiz, isteneni verememiş, dağıntık, sonuçsuz bir hizmet çabası» şeklinde karşımıza çıkacaktır. Milyonları harcasanız sonuçta elde ettiğimiz sadece bir «hiç»tir!

Bunun içindir ki, Millî Kütüphane, Millî Arşiv ve Millî Dokümantasyon Merkezi üçlüsü'ne sahip ülkelerde «Kütüphaneler İdare ve Organizasyonu» ünitesinin yanısıra yukarıda 2 ve 3 ncü madde olarak sıraladığımız hizmet üniteleri de önemli birer birim olarak devreye sokulmuştur. Bu üniteler aynı zamanda «merkezi otoriteye, yani yönetime, kültürel plan ve program hazırlayarak kütüphanelerin özelliklerine göre kültürel harcamalarını, ihtiyaçlarını ve taleplerini de plânlayıp yıllık bütçelerin hazırlanmasında sağlıklı ve verimli katkılarda bulunurlar.

1 — KÜTÜPHANELER İDARE ve ORGANİZASYONU (BIBLIOTHECONOMIE) :

Bu ünite, (millî dokümantasyon merkezi olmayan) bazı ülkelerde millî kütüphanelere, bazı ülkelerde ise millî dokümantasyon merkezine bağlı bir hizmet ünitesidir. Belli başlı görevleri :

a) Millî kütüphane, özel konulu ve devlet kütüphaneleri ile dokümantasyon merkezleri ve arşivlerin kültürel malzemelerini, gene kütüphaneler ve kültürel hizmet veren benzeri kurum ve kuruluşlar nezdinde tanıtmak.

b) Herhangi bir kütüphanede bulunmayan eser ya da kültürel malzeme bulunduğu yerden temin ederek, çoğaltmak sureti ile ihtiyaç duyulan yerlere (iare yolu ile) sağlamak.

c) Millî dokümantasyon merkezi'nde (1) rezervi hazırlanmış bulunan işlenmiş bilgi, tasnif edilmiş konulu metin ve ayrı basım karakterinde özel konulu kültürel malzemenin yayımını sağlamak; katalog, bibliyografya, repertuar, envanter ve indeks gibi tanıtmaya literatürünün belli bir plan ve sınıflama düzeninde çoğaltıp gerektiği an ilgili hizmet alanlarının ihtiyacını karşılamak ve tanıtmak.

d) Konferans, seminer, kolokyum, sempozyum, sergi ve benzeri faaliyetlerin neticesinde meydana gelen literatürün yayımını sağlamak ve hizmete sunulabilir işlenmiş bilgi rezervi haline getirmek ve benzeri yayınların planlamasını gerçekleştirmek. Bu son maddeyi biraz daha açacak olursak :

1) Akademik yayınlar : (Lisans, yüksek lisans, doktora tezleri, akademik araştırma faaliyetleri neticesi doğan diğer yayınlar.)

2) Çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetler neticesi meydana gelen yayınlar : (Konferans, seminer, kolokyum, yuvarlak masa toplantıları, uçuk oturum, brifing) faaliyetlerinin neticesinde doğmuş kültürel malzeme veya literatür.

3) Basın ve kamuoyunda aktüalitesini kaybetmemiş toplumsal problemler üzerine verilen demeçler, yapılan yorumlar tartışmalar.

4) Kanun, tüzük, yönetmelik, kararname, tebliğ gibi, toplumda sosyal hak ve güvenlik konularının işlendiği hukukî yorum, tefsir ve içtihadlardan oluşan kültürel malzeme ve literatürün meydana getirdiği kültürel potansiyelin değerlendirilerek hizmete sunulması gerekir. Atıl durumda bulunan gerektiği gibi işlenmemiş ve toplumun, bilim çevrelerinin ve yönetimin hizmetine sunulmamış geniş hacimli bu tür malzemenin belirli konu ve disiplinlere göre derlenmesi ve yayınlanması kültürel ekonomik alanında küçümsenemeyecek bir ekonomik katkı olacağı gibi, toplumun kültür seviyesinin yükselmesinde de kamçılayıcı bir unsur olacaktır.

2 — KÜLTÜREL ENFORMASYON ÜNİTESİ (Information Culturelle) ve BİLGİ İŞLEM MERKEZİ (Information Informatique) :

Kültürel Enformasyon Hizmeti de, günümüzün modern, teknik ve pratik hizmet alanı olarak ortaya çıkmış ve okuyucuya bulunduğu yerde za-

(1) «Millî Dokümantasyon Merkezi» deyimini, hizmetin özelliklerine uygun olduğu için bir kavram olarak seçtik. Ancak böyle bir hizmet merkezinin kuruluşu gerçekleştirilirken, adı üzerinde ayrıca durulabilir ve «Türkiye Dokümantasyon Merkezi» veya «Kültürel Dokümantasyon Merkezi» şeklinde de isimlendirilebilir.

mandan tasarruf sağlanması bakımından artık kendini kabul ettirmiş bir hizmet türüdür. En belirgin özelliği ve temel faaliyetinin özü bir «Bilgi Bankası» karakteri taşıyor olmasıdır. Bilgi İşlem Merkezi kurarak, her konuda ve başvuran her okuyucuya kültürel haber veya hizmet vermesi temel gayedir. Yönetime ev bilim çevrelerine, ayrıca özel ve tüzel kişilere, yurt içinde ve yurt dışında olmak üzere işlenmiş bilgi sunma faaliyetini yüklenmiş bir ünite olarak bilinir. Çağımızın modern, teknik ve pratik ekipmanları ile kütüphane, dokümantasyon merkezi ve benzeri kuruluşlar ile okuyucu arasında haberleşmeyi sağlar, rehberlik hizmetini yürütür, müraaat edilecek bir «kültürel haberleşme ünitesidir». Bilgiyi tesbit eder, derler, toplar, genellikle işlenmiş bilgi stoklarını hazırlar ve ihtiyaç sahibine «Kültürel haberleşme» şeklinde duyurur ulaştırır.

Kültürel enformasyon ünitesi, genellikle ve millî dokümantasyon merkezi bulunan ülkelerde, dokümantasyon merkezine bağlı bir ünedir. Bilgisayar, sistemi ile hizmet verir. Dokümantasyon merkezinin temel ve ana hizmet ünitesidir.

3 — ARAŞTIRMA PLÂNLAMA ve TEKNİK HİZMETLER ÜNİTESİ (Service des Etudes, des Planification et des Recherches du Centre de la Documentation) :

Millî dokümantasyon merkezi bulunan ülkelerde, dokümantasyon merkezine ve bazı ülkelerde de Kültür Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuş bulunan bu üniteler marifeti ile;

a) Kütüphaneler ile dokümantasyon merkezi arasında koordineli bir biçimde teknik hizmetlerin araştırma ve planlamasını gerçekleştirir; yani, hizmetlerin teknik araştırma, geliştirme ve planlanması faaliyetlerini yürütür. Kültürel gelişmeleri takip ederek, dokümantasyon, kütüphanecilik ve arşiv hizmetleri alanındaki yeni gelişmeleri izler, derler ve uygulama alanına konulmasını sağlar.

b) Merkezî kataloglama hizmetlerini yönlendirerek, bibliyografya, katalog, envanter repertuar, indeks ve indikatör gibi tanıma literatürlerinin basımını, hizmete sunulmasını; aynı zamanda bilgisayar ortamına aktarılmasını programlar, yönetir, yönlendirir.

c) Seminer, sempozyum, kolokyum, konferans ve sergi türünde meslekî faaliyetleri planlar, düzenler, organizesini sağlar, sonuçlarını değerlendirir.

d) Meslekî yayınları yönetir, yönlendirir ve gerçekleştirir.

e) Meslekî eğitim kurs ve hizmet içi eğitim faaliyetlerini planlar uygular ve kütüphanecilik, dokümantasyon ve arşiv hizmetlerinde görevli meslek elemanlarının meslekî formasyonlarının geliştirilmesini sağlar.

Bu hizmet ünitesi, Fransa'da dokümantasyon Merkezine bağlı olarak faaliyet gösterirken, Amerika'da Kongre Kütüphanesine bağlı bir şube ve «Bibliothéconomie» yani «Kütüphaneler İdare ve Organizasyonu» ünitesinin görevlerini de yüklenmiş durumdadır. Ayrıca, Fransa'da il kütüphaneleri nezdinde bu hizmeti veren bir de «Paris Kütüphaneleri Araştırma ve Teknik Hizmetler Merkezi» vardır. Bütün il kütüphaneleri ile özel kütüphaneye kültür merkezlerinin idare ve organizasyonu teknik hizmetleri, araştırma, geliştirme, planlama işleri de bu «Paris Kütüphaneleri Araştırma, Planlama ve Teknik hizmetleri Merkezi»nden yürütülmektedir. Ayrıca, Millî Arşiv ve Millî Dokümantasyon Merkezi nezdinde hizmet veren ve diğer bu tür hizmet veren kuruluşların da üzerinde ve rehber durumunda faaliyet gösteren, Dokümantasyon Merkezine bağlı, yukarıda anlatmaya ve tanımlamaya çalıştığımız «Dokümantasyon Merkezi Araştırma, Planlama ve Teknik Hizmetleri Ünitesi» şeklinde kurulmuş bir üst ünite de vardır.

MİLLÎ DOKÜMANTASYON MERKEZİ HİZMET BİRİMLERİ :

Yukarıda saydığımız üç ana hizmet ünitesi dışında, millî dokümantasyon merkezlerinin vereceği hizmetin nitelikleri gözönünde bulundurulacak olursa, ayrıca şu hizmet birimlerinin de kaçınılmaz olduğu ve hizmette devreye sokulması gerektiği aşîkârdır.

A) Yurt içinde, resmî yayınlarla tüzel kişiliği haliz kurum ve kuruluşların faaliyetleri neticesi meydana gelen süreli yayın karakterindeki malzemesinin derlenip tasnifini sağlayacak ve tanıtmaya literatürünü hazırlayacak bir ünite. (1) Bu ünite, aynı zamanda yurt dışında Türk tarih ve kültürü ile ilgili kültürel malzemenin derlenmesini (satınalma, mübadele veya bağış yolu ile) sağlayıp gene yurt içinde ve yurt dışında kültürel hizmet alanında tanıtılmasını sağlama görevini de yüklenir.

B) Sinema, tiyatro, müzik ve folklor alanında mevcut literatürün derlenmesi ve tanıtmaya literatürünün hazırlanması işi ile faaliyet gösteren bir ünite (2)

C) Arkeoloji ve müzeoloji alanında, birikmiş malzemenin aynı zamanda, kültürel mirasımızın belkemiği saydığımız tarihi yapıların belli bir tasnif sistemi altında kontrol altına alınıp, tanıtmaya literatürlerinin hazırlan-

1, 2, bu bölümde geçen «Ünite» kurulacak olan bir «Millî Dokümantasyon Merkezi»nin hizmet birimleridir. Adlandırılması, ancak böyle bir Merkezin kurulması sözkonusu olduğunda hazırlanacak «rapor» veya «statü»de gerçekleştirilebilir.

ması ve kataloglanarak kolayca ulaşılır ve bulunabilir hale getirilmesini, yurt içinde ve yurt dışında tanıtılmasını sağlayacak bir hizmet ünitesi. (3)

Bu ünite, aynı zamanda, han, hamam, çeşme, kasır, kervansaray, cami, türbe ve benzeri kültürel mirasımızın imar ve inşaat proje ve planlarını tesbit eder, sınıflar, restorasyon ve koruma hizmetlerine ışık tutacak kartotekslerini hazırlar. Ayrıca tarihî özellikleri ile tanıtılmasını sağlar.

D) Basın-yayın ve radyo-televizyonu yolu ile verilen kültürel hizmetler sonucu doğan kültürel malzemenin derlenip değerlendirilmesi ve hizmete sunulur hale getirilmesi ile görevli bir ünite. (4)

E) Dış ilişkiler Ünitesi (5) : Verilecek hizmetin niteliklerine göre, görev ve yetkileri belirlenecek bir birim olarak, yurt dışı kuruluşlarla ilişki kurarak kültürel gelişmeleri izler, uluslararası kültürel faaliyetleri gözler ve gerektiğinde katılır. Türkiye'de ve dünyada ilgi alanına giren konularda (seminer, sergi, konferans, kollokyum, sempozyum v.b.) faaliyetlerin sonuçlarını temin eder ve değerlendirir.

SONUÇ :

BİR «MİLLİ DOKÜMANTASYON MERKEZİ» İHTİYACININ KÜLTÜR POLİTİKAMIZ AÇISINDAN ÖNEMİ :

Böyle bir merkez Türk kültür politikasını planlayan yöntemin ilgili organlarına bir danışma, başvurma ve araştırma hizmetleri tahtında hizmet verebilecek temel kuruluş olabilecektir. Kültürel hizmet alanında merkezi otoritenin yurt dışında ve yurt içinde, en emin en sağlıklı ve en yetkili eli olabilecektir. Zira, bugüne kadar, Türkiye'de mevcut kültürel hizmet veren kurum ve kuruluşlar birbirinden kopuk, düzensiz ve dağınık bir davranış içinde hizmet yürütür durumdadır. Yurt dışından kültürel malzeme temini işi ya da, bir kültürel malzemeyi yurt dışında tanıtmaya hizmet sözü konusu olduğunda her kurumun kendi başına, birbirinden habersiz faaliyetleri oluyor. Birisi, diğerinden habersiz ne yapması gerektiğini, kimin hangi hizmeti hangi ölçüde yapıp yapmadığına bakmaksızın hizmet vermeye uğraşıyor. Bir kuruluşun yurt dışında vermesi gereken hizmeti verip vermediğini diğer benzer hizmet veren kuruluş bilmemektedir. Yani kültürel hizmet alanında dışa açılırken her kurum kendi çapında, kendi imkânları ile ve diğer kültürel hizmet veren kuruluşlardan habersiz, dağınıklık ve düzensizlik içinde görev ifâ etmeye çalışıyor. Halbuki, yurt dışında Türk tarih ve kültürünün temsili, takibi, tanıtılması ve derlenmesi söz ko-

nusu olduğunda bu işi tek ve belli bir hizmet ünitesi eliyle yapmak daha sağlıklı, netice alıcı ve verimli bir şekilde hedefe varmamızı temin eder. Çünkü bir Devlet ya da millet kültürel alanda, sadece millet ve devletlerle ilişki kurmakla kalmıyor, milletlerarası kültürel kurum ve kuruluşlar da devreye girebiliyor. Bunlardan bazıları, İFLA (Milletlerarası Kütüphaneciler Dernekleri Federasyonu), ICA (Milletlerarası Arşiv Konseyi) ve UNESCO gibi kuruluşlar da var. Bunlarla, diğer milletlerin tek tek, çok sıkı bir hizmet ilişkisi kaçınılmazdır. Onun için de bu tür hizmetleri yürütme söz konusu olduğunda mümkün olduğu kadar tek kuruluşla ilişki kurmak daha sağlıklı olur kanaatindeyiz.

Öyleyse diyebiliriz ki bir «Millî Dokümantasyon Merkezi»nin varlığı, yurt içi ve yurt dışı kültürel faaliyetlerimizde daha derli toplu, daha pratik ve sağlıklı hizmet yürütmeyi kolaylaştıracaktır. Böylece devreye girecek olan bu hizmet birimi, millî arşiv ve millî kütüphaneden sonra üçüncü bir hizmet alanındaki boşluğu dolduracak ve günümüzün modern, pratik ve teknik hizmet ihtiyacına katkısı büyük olacaktır. Ayrıca, bu hizmet biriminin varlığı, diğer kültürel hizmet veren kurum ve kuruluşların da bu alanda aslı görevini yapabilmesini sağlayacak zorlayacak veya kamçılıyıcı bir rol oynayacaktır.

Tıp Yayınları ile Hizmetinizde